

ЖЫЦЬЦЕ ВЕДАРУСА

Выходзіць тры разы у тыдзень.

Адрес Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня,
Віленская вул. 12 — 6. (Wilenska 12. m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня,
апрача святачных дзён. Адміністр. ад 9 да 3
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты
2 зл. Для заграўніцы удвая даражэй.
Перамена адрэса 30 грошы.
Няпрынтыя ў друк рукапісы назад не
вяртаюцца. Аплата надрукованага за-
лежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25
грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4
стр. 15 гр., за радок пятау ў 1 шп.

№ 3.

Вільня, Аўторак, 25-га жніўня 1925 г.

Год I.

Па загаду Камісара Ураду на м. Вільню па-
ліцыя сканфіскавала № 2 нашае часопісі за
надрукаваньне перадавіцы „Казарма ці школа?“
і перадрук з львоўскае легальнае і неканфі-
скаванае газэты „Діло“ апісаньня расстрэлу
Ботвіна.

Перад восенкай кампаніяй.

Шыбыкімі крокамі набліжаецца восень —
пара заканчэньня работ у полі і — пачатку
вучэньня для дзяцей.

Згодна з так-званымі „языковымі“ зако-
намі аб школах ужо ў гэту восень урад аб-
язаны адкрыць колькі сот беларускіх ці то
польска беларускіх пачаткавых школ — там,
дзе гэтай вясной народ наш у сваіх дэклара-
цыях гэтага патрэбаваў.

Ці і як улада споўніць свой абавязак, мы
ня ведаем. Судзячы паводле таго, што на
спэцыяльных урадавых курсах дзеля падгатоў-
кі вучыцеляў для беларускіх школ вучыцца
ўсяго толькі некалькі дзесяткаў кандыдатаў
на гэтыя становішчы, прыходзіцца думаць,
што—у найлепшым выпадку—Заходняя Бела-
русь меціме сёлета ня сотні, як-бы выпада-
ла, а толькі дзесяткі беларускіх, ці, правіль-
ней, польска-беларускіх пачаткавых школ.

Ясна, што гэтая цыфра—вельмі далёкая
ад таго, што нам патрэбна і па праву нале-
жыцца. І трэба думаць, што ўлада, здава-
ляючы толькі ў зусім малой частцы народнае
дамаганьне беларускае школы, спадзяецца,
што сялянства беларускае ўдасца „расхала-
дзіць“ да роднае школы, што на паўторнае
выяўленьне нацыянальнае волі ў нашых вяс-
коўцаў ня хваце энэргіі і ахвоты...

Ды дарма! Народ наш, праўда, ня дужа
рухавы, але, калі ўжо нешта возьме яго за
жывое, калі ён раз заварушыцца, дык ніякія
дробныя няўдачы, ніякія „расхаладжваньні“
тут ужо рады не дадуць!

Вось-жа на грунце барацьбы за родную
школу наша вёска ўжо „заелася“. Мы памя-
таем, з якой энэргіяй змагаліся нашы сяляне
за свае прыватныя школы ў роднай мове,
пазакладанья летась у Слонімшчыне і паза-
чыняныя школьнаю ўладаю. Мы памятаем,
што ні пагрозы, ні штрафы, ні забіраньне
маемасьці за неаплату штрафаў у цэлых вёс-
ках (Лядзіна, Чамяры і інш.), ні, урэшце, ары-
шты настаўнікаў не маглі зламаць цьвёрдага
становішча беларускае вёскі ў справе роднае
школы. І мы перакананы, што прыціхнуўшая
за лета—час працы ў полі—барацьба ўзнові-
цца з пачаткам восені.

Справа толькі ў тым, каб вёска ведала,
што і як ёй належыць рабіць, каб дабіцца
таго, на што мае па закону поўнае і неад-
емнае права.

Напомнім, чаго вымагае ад нас закон,
каб мы маглі скарыстаць з нашага права мець
школу ў беларускай мове.

Вось-жа, у сёлетнім—1925—6 вучэбным
годзе могуць быць адчынены толькі тры
школы, аб якіх дэкларацыі былі пададзены
сёлетняй вясной. Бясспрэчна, шмат дзе паны
школьныя інспэктары пасля „правэркі“ за-
бракавалі хіба не адну дэкларацыю, хіба не
ў адным мейсцы — дзякуючы розным „выяс-
неньням“—лічба паданых дэкларацыяў была
даведзена да такога цыфры, якая не дае пра-
ва вымагаць урадавае беларускае школы (—
упала ніжэй вымаганых 40 вучняў...). Вось,
у-ва ўсіх выпадках, дзе сёлета ня будуць ад-
чынены беларускія школы, трэба перадусім
выясніць, чаму дамаганьне вёскі не здаволена.

Сэнсацыйныя рэвэляцыі.

Сколькі ў Зах. Беларусі беларусаў-каталікоў?

Урадовая статыстыка 1921 году на абшары
Віленшчыны і Горадзеншчыны (разумеючы іх у
межах былых Віленскай і Горадзенскай губэрняў)
зрабіла прост сьмешныя для ведаючых тутэйшых
нацыянальна-рэлігійных адносін—„адкрыцьці“.

Паводле гэтае статыстыкі, лічба паляноў знач-
на перавышае лічбу ўсяе каталічнае люднасьці, хаця
ведама, што: 1) палякоў некаталічнае веры блізу
зусім няма (апрача жмені кальвіністаў) і 2) што
вялікую часць каталікоў становяць беларусы.
Але з гэтымі агульна-ведамымі фактамі сьпісачелі
насяленьня — паводле інструкцыяў з Варшавы —
зусім ня лічыліся, і вось у статыстыцы 1921 году
спятыкаем у паасобных паведах беларускае Гора-
дзеншчыны такія цыфры:

Паветы:	Лічба каталікоў:	Паляноў:
Белавежскі — — —	2,363	7,955
Беластоцкі — — —	113,491	129,691
Бельскі — — —	64,311	79,154
Берасьцейскі — — —	17,465	36,384
Ваўкавыскі — — —	53,308	80,194
Горадзенскі — — —	61,910	83,419
Дрогічынскі — — —	1,640	9,188
Камень - Кашырскі — — —	1,903	6,101
Кобрынскі — — —	3,553	39,775
Косаўскі — — —	2,758	8,347
Пружанскі — — —	9,831	28,448
Сакольскі — — —	72,225	78,889

Гэта—ў Горадзеншчыне. Усяго на Горадзен-
шчыне налічана каталікоў 406,958, а палякоў —
ажно 587,549,—значыцца, да лічбы палякоў за-
пісаны ўсе абсалютна каталікі (— у тым ліку ўсе
каталікі беларусы), ды йшчэ 180,591 прыватнаўных
(—таксама беларусаў!). Асабліва яркі абраз даюць
паветы: Кобрынскі, дзе паляноў налічана ў 11 ра-
зоў больш, чым тамана ёсьць каталікоў, і Пружанскі,
дзе паляноў павазана ўтрая больш, чым каталікоў!

Тое-ж бачым і ў Віленшчыне. Тут (ня лічу-
чы Віленска-Троцкага і Сьвянцянскага паведаў)
сьпіс 1921 году паказаў 405,674 каталікоў і —
452,834 палякоў,—значыць, палякоў больш, чым
каталікоў, на 47,160 душ. А што-ж выйдзе, калі да-

Тады, даведаўшыся прычыны, трэба ізноў на-
ладзіць падачу дэкларацыяў, пільнуючыся,
каб былі выпайнены ўсе дамаганьні закону,
і ў гэту восень ізноў іх падаць, але не пазь-
ней, як да новага году (31 сьнежня 1925 го-
ду). Тады на другі год—у восені 1926 году—
у такіх месцах улада ўсё-ж прымушана будзе
адчыніць беларускія школы на кошт скарбу.

Але гэта ня ўсё. Гэта датычыць толькі
тых сотняў вёсак, якія ўжо падавалі дэклара-
цыі, але без пажаданага выніку. А ёсьць-
жа ў нас яшчэ тысячы вёсак, якія дагэтуль
нічога не гарупіліся зрабіць, каб выкарыстаць
сваё законнае права на родную школу...

Вось, разбудзіць гэтыя прыспаныя вёскі,
растлумачыць ім іхняе права і патрэбу для іх
дзетак вучыцца ў роднай беларускай мове —
і павінна быць галоўнай задачай сяньняшня-
га дня для ўсіх жывых беларускіх сіл вёскі,
а перад усім для тых сотняў нашых настаў-
нікаў, якім сяньня зачынены доступ да працы
на ніве народнае асьветы ў беларускай мове.

Да канца году маем некалькі месяцаў.
Скарыстайма-ж з гэтага часу!

Аб інструкцыі, як адкрываць беларускія
школы, трэба зварачацца ў Вільню—да Бела-
рускае Цэнтр. Школ. Рады (Віленская вул. 12,
пам. 6). Там-жа можна атрымаць і бланкі
дэкларацыяў і т. п.

лучым суды йшчэ Вільню і каталіцкую Сьвянцян-
шчыну?

Вось, такім падрахункам польская ўрадавая
статыстыка і налічыла ў Віленшчыне 57,3% паля-
ноў і толькі 25,4% беларусаў, ды нешта падобнае
і ў Горадзеншчыне.

Але шыла з мяшка раней ці пазьней, а заў-
сёды вылазе. Вылезла яно й цяпер.

З прычыны пастановы польскага біскупаў аб-
рэзаць заходнія дэканаты віленскай каталіцкай
дыяцэзіі (эпархіі), якая дагэтуль абыймала акурат
усю былую Віленскую і Горадзенскую губэрні,
польскія ксяндзы, настроеныя нацыяналістамі,
„збунтаваліся“, ды напісалі пратэст, у якім тлумачы-
ць, што аддзяленьне ад віленскае дыяцэзіі за-
ходніх яе акраін, дзе ёсьць вялікі процант за-
праўды польскага насяленьня, акажацца небаж-
печным для польскага панаванья ў рэшце
дыяцэзіі. Паводле падрахунку польскіх ксяндзоў,
цяпер у межах дыяцэзіі каталікоў-беларусаў ёсьць
15%, а калі адпадуць заходнія акраіны, лічба каталі-
коў-беларусаў узрасьце тутана да 40—50% агульнае
лічбы каталікоў.*).

Паданья ксяндзамі цыфры—запраўды робяць
сэнсацыю. Дзе-ж тады аназваецца расіручаная на
ўвесь сьвет „польская большасьць“? Дзе тыя 57,3%
палякоў у Віленшчыне, калі адафіцыяльнае цыф-
ры „польскага“ насяленьня адкінем нет ведама
чаму прыпісаных да яго прыватнаўных беларусаў,
ды йшчэ з лічбы каталікоў адлічым 40—50% агу-
льнае беларусаў?

На гэтыя рэвэляцыі польскіх ксяндзоў, вы-
крываючы поўную нязгоднасьць з праўдай ура-
давае статыстыкі, мы зварачаем увагу нашага
грамадзянства і нашых прыяцеляў — у краю і за
яго межамі. Прызнаньні ксяндзоў, якія ведаюць
асабіста жоннага свайго парахвіяніна, бязумоўна
зьяўляюцца больш заслужваючымі веры, чым
усе сьпісы, робленыя „з налёту“ польскімі агента-
мі. А трэба думаць, што ксяндзы зарэгістравалі
беларусамі толькі зусім сьвядомых сваіх прыха-
джаў, спольшчыць якіх, ці хоць падаць за паля-
коў, сумленьне ім не дазволіла...

*) Падаем гэтыя цыфры, паводле віленскага „Słowa“.

Лёнданскае „паразумеьне“ Брыяна з Чэмбэрленам.

Нашая ацэнка інфармацыяў Польскага Аген-
цтва ў справе „паразумеьня“ Брыяна з Чэмбэр-
ленам на іх лёнданскай канфэрэнцыі аказалася
правільнай. Найлепшым доказам гэтай хлусьні
афіцыяльных інфармацыяў зьяўляецца трыумф
усей нямецкай прэсы, а таксама абурэньне поль-
скіх нацыяналістаў—з прычыны капітуляцыі Бры-
яна па ўсёй лініі англа-францускага спору.

Галоўным пунктам перамогі Англіі і пара-
жэньня Францыі нямецкай палітыкі лічаць тое,
што выкананьне на дзеле ўсіх сваіх процінямец-
кіх умоваў (з Польшчай і з Чэх-Славакіяй)
Францыя змушана была паставіць у залежнасьць
ад згоды Англіі, ці—лакорнай англійскай уплывам
Лігі Народаў. Гэткім чынам „пакт“ Англіі, Фран-
цыі і Нямецчыны ператвараецца ў „пакт“ Англіі
з Нямецчынай, які мае ізаляваць (аддзяляць, ад-
асабіняць) Францыю ад яе ўсходніх саюзнікаў...

Гэткім чынам Нямецчына будзе мець у знач-
най меры вольную руку ў справе перагляду сваіх
усходніх граніц... Калі гэткім парадкам Рада Лігі
Народаў мае ў сваіх руках ключ ад нямецкіх ва-
рот—у справе праходу праз Нямецчыну француз-
скіх ці польскіх войскаў—і можа нават адным го-
ласам зачыніць гэтыя вароты,—дык ня дзіва, што
Нямецчына можа цяпер згадзіцца ўвайсьці ў склад
Лігі Народаў, маючы забясьпечанае мейсца ў Ра-
дзе Лігі, каб умацаваць у ёй свае ўплывы... Так
пішучь немцы.

Ня менш характэрна адзваецца на гэтае
„паразумеьне“ Францыі з Англіяй — коштам
Польшчы—і польскае „рэалістычная“ прэса.

„Gaz. Warsz.“ піша амаль ня тое-ж самае,
што і нямецкія газэты. — У арт. „Капітуляцыя
Брыяна“ газэта сьцьвяджае поўную перамогу
Чэмбэрлена ў двух найважнейшых пунктах усяго
спору.

Брыян згадзіўся на супольную з немцамі

міжнародавую канферэнцыю, проці якой моцна выступала французская дыпламатыя. А другое — Брыян капітуляваў у справе выступлення Францы ў вышэйшым аружнага нападу Нямеччыны на Польшчу... Газета слухна, але забойча для Францы, сьвярджае, што на супольнай канферэнцыі з немцамі, на бок якіх перайшла магутная Англія (а да становішча апошняе толькі-што рашуча далучылася і Бельгія!). Францы акажацца зусім ізалюванай і прымушана будзе згаджацца на ўсе большыя ўступкі, на карысьць Нямеччыны... Бо ў выпадку апору Францы ўзяла-б на сябе адказнасць за сарванне канферэнцыі, што вельмі небяспечна з увагі на пануючы сярод яе шырокіх працоўных масаў настрой.

„Але, — піша газета, — кажучы праўду, дык ужо няма з чаго больш Францы рабіць гэтых уступак, бо ў галоўным—у справе аружнай дапамогі Польшчы ў выпадку нямецкага нападу — Брыян капітуляваў цалком“...

Газета польскай эндэцыі сьвярджае, што „першая лінія французскіх акупаў—уздоўж Віслы“—ужо здана Брыянам немцам у Лёндане бяз бою.. Асталася толькі фікцыяна (фальшыва) забяспечаная другая і апошняя лінія—уздоўж Райну...

Горш усяго для Польшчы тое, што французская прэса... вельмі здаволена гэтым паразуменьнем свайго ўраду з Англіяй і Нямеччынай—коштам Польшчы! На гэтай падставе „Gaz Warsz.“ кажа, што... французскія палітыкі горш разумеюць інтарэсы і бяспечнасць Францы, чым польскія, бо ўжо ня лучаць так неразруйна бяспечнасці Францы з бяспечнасцю і нятыкальнасцю граніц Польшчы...

Англія у Кітаі.

(Куток сусветнага імперыялізму).

Толькі што зладжылася міжнародная камісія з 5 заінтарэсаваных дзяржаў—з учасцем і Кітаю, якая мае заданнем разглядзець прычыны кровававых падзей у Шанхаі.

Англія была страшэнна проці стварэння гэткай камісіі, і толькі пад рашучым націскам Амэрыкі ўступіла... І вось цяпер, калі камісія пачала працаваць, сталася зусім ясна, дзеля чаго так спраціўлялася гэткаму следству Англія..

Французская прэса падобна (таксама, як англійская аб—французскіх грахах у Марокку ці Сірыі..) паведамляе аб сэнсацыйных, забойчых для Англіі рэвэляцыях гэтай камісіі.

Як сьвержана цяпер у міжнародным парадку, галоўным вінаваіцам-правакатарам страшэннай кітайска-эўрапейскай разні ў Шанхаі, а пасля па ўсім Кітаі, зьяўляецца англійская паліцыя ў Шанхаі.

Зразумела, што гэтая людоедкая, да цынзму, абнаглеўшая англійская паліцыя—толькі прасты найміт англійскіх прамыслоўцаў, уеўшыхся ў край, і яе наступаньне — толькі іскра, выклікаўшая пажар у хаце, якая ўжо была напоўнена порыхам ненавісьці да жываедаў-чужынцаў.

Камісія сьвердзіла, што з боку кітайскіх работнікаў ня было ані воднага акту насільства, ня быў ранены ніводзін паліцыянт, пакуль англійская паліцыя не пачала масавыя расстрэлы кітайскіх работнікаў на вуліцах Шанхаю..

Уся віна работнікаў—у тым, што, калі прамыслоўцы пачалі звальняць іх ад працы, зачынячы фабрыкі, тады яны зьварнуліся да кітайскіх студэнтаў у Шанхаі за дапамогай. Студэнты жыва

адгукнуліся на заклік і арганізавалі маніфэстацыю, у часе якой у прамовах выражалі сымпаты работнікам. Англійская паліцыя пачала арыштоўваць аратараў. Таўпа пайшла за арыштаванымі ў „камісарыят“, дамагаючыся звальнення іх. Каля гмаху паліцыі англійскі паліцэйскі інспектар скамандаваў страляць у народ. Радам залпаў былі забіты 7 асоб і ранены 40. Праз два дні паліцыя ізноў страляла, забіўшы ўжо 70 і зраніўшы 300 асоб.

Афіцыйны рапорт англійскай паліцыі пацьвярджае ўсе гэтыя паказанні сьведкаў...

Так выглядае юрыдычная частка усяго канфлікту. Цяпер паглядзім, якія-ж яго глыбейшыя сацыяльныя прычыны.

Паводле афіцыйных жа англійскіх даных за 1924 г., плата дарослым работнікам-мужчынам на чужаземных фабрыках у Шанхаі хістаецца ад 15 да 30 шылінгаў (прыблізна — столькі-ж злотых) у месяц. Кабеты зарабляюць ад 2¹/₂ да 6 цэнтаў (15—40 грошаў) у дзень; дзеці 3—4 цэнтэ (каля 20 грошаў) дзённа..

Дзень працы—12—13 гадзін—аднолькава для ўсіх работнікаў, бяз розніцы полу і веку... Гэтка дзень працы ў Эўропе даўно ўжо работнікамі ўспамінаецца, як агідны, страшны, але мінулы сон... Як ведама, пасля цэлага раду бунтаў, ламаных страшэннымі расправамі, замежныя прамыслоўцы бяз ніякага апору панавалі над пакорным „чалавечым быдлам“ у Кітаі. І вось вельмі характэрна, што „найкарсынейшым“ для кішані прамыслоўца аказалася замарываць працай дзяцей ад 6 да 12 гадоў, як найменш апорных... Гэты „найлепшы“ работніцкі матэрыял папросту скупляецца, як нявольнікі, адумымі скупшчыкамі, якіх чужаземныя прамыслоўцы рассылаюць па ўсім краю. Плоцячы бедным многасямейным бацьком па 1, па 2 даляры „за галаву“, прамыслоўцы літэральна купляюць гэтую краёвую моладзь на ўласнасьць, не даючы нікому пасля справядзачы з жыцця ці смерці гэтых дзяцей. Вось тут якраз і патрэбна так упорна бароненая эўрапейцамі.. непадуднасць іх кітайскім судам... Культурныя эўрапейцы моцна трымаюцца за тое, каб гэтыя пляновыя, сістэматычныя, так карысныя для іх кішанёў, забойствы кітайскіх дзяцей ня толькі аставаліся-б бяскарнымі, але і прадаўжаліся бесперашкодна далей. І тут вельмі важна падчыкнуць, чаго варта панаваньне ў краі чужой буржуазіі,—навет у параўнанні з уласнымі краёвымі жываедамі: бо ў гэтым якраз і змяшчаецца сутнасць агіднага, абураючага, але ўжо здымаючага на нашых вачох—імперыялізму.

Дык вось,—на кітайскіх фабрыках, дзе краёвая буржуазія навучылася ад замежнай спосабаў „культурнага забойства работнікаў“, процант працуючых дзяцей (малодшых за 12 гадоў) наагул—каля 12%. Але на фабрыках „культурных“ чужаземцаў, як сьвержана афіцыйнай статыстыкай, гэты процант узрасце так: на амэрыканскіх—15%, на англійскіх — 17%, на італьянскіх — 46%, на французскіх—47%... Што датычыць кабет-работніц, дык на кітайскіх фабрыках іх—57%, а на чужаземных—аж 70 наагул..

Гэтка сухія, але красамоўныя, лічбы найлепей асвятляюць прычыны сучасных падзей у Кітаі. — Бо-ж гэты статыстычны абраз шанхайскіх сацыяльна-эканамічных адносінаў — аднолькавы ў-ва ўсіх вялікіх і меншых асяродках „белай культуры“ ў Кітаі,—ў Кантоне, Нанкіне, Гонг-Конгу і т. д.

Англія цяпер найбольш плаціць за супольныя грахі ўсяго чужаземнага імперыялізму ў Кі-

Тарговы баянс Польшчы за першае паўгоддзю 1925 г.

Апошні нумар „Статыстычных Ведамасцяў“ дае лічбы тарговага балансу (розніцы ўвозу і вывазу) Польшчы за першыя 6 месяцаў сёлетняга году.

Сума ўвозу ў Польшчу за гэтае паўгоддзю была 1 мільярд 947 мільёнаў і 465 тысяч злотых. А вывезена з Польшчы толькі на 680 мільёнаў 85 тысяч злотых. Дык усяго гаспадарчы дэфіцыт, ці некарысны для краю тарговы баянс, дасяг 417 мільёнаў 384 тысячы злотых. Усю гэтую суму трэба было заплаціць заграначнымі валютамі з запасаў Польскага Банку, бо заграначна наагул ня верыць у польскі злоты, як гэта толькі што сьвярдзіў сам дырэктар Кракаўскага Адзелу Польскага Банку. На гэтыя выплаты якраз і пайшоў амаль ня ўвесь запас гэтых валютаў, якія здалеў за ўвесь час сабраць Польскі Банк і які забяспечываў, замест адсутнага золата, вартасць польскага злотага. У выніку гэтага, як мы ведаем, і закістаўся на сусветнай біржы гэты польскі злоты.

Цікава параўнаваць лічбы ўвозу і вывазу за той-жа час у леташнім годзе. Вываз Польшчы тады быў нязначна менш, бо 658 мільёнаў 491 тысяча злот. Але ўвоз быў амаль ня ў тры разы менш, чым сёлета, бо толькі каля 713 мільёнаў. Шкодны баянс даходзіў толькі штось да 54 з паловай мільёнаў.

Што-ж, проста і жыццёва кажучы, значаць гэтыя забойчыя лічбы? Яны паказваюць, што Польшча што-год то ўсё менш творыць сама, а ўсё больш купляе для свайго ўжытку з заграначна, дый то вельмі каштоўныя рэчы, на што і йдуць усе яе „даходы“. А, калі спытацца, скуль гэныя даходы, дык кожны платнік падаткаў ведае (а селянін і работнік перад усімі!), што гэтыя даходы спяганяюцца з найбольш голых і галодных—з працоўнага народу.

Як слухна казалі ўсе польскія эканамісты, а перад усімі і сам „аптыміст“ прэм. Грабскі,— не велічыня гэтых гаспадарчых дэфіцытаў сьмяротна пагражае Польшчы, але тое, што яны гэтыя дэфіцыты, стала павялічываюцца, дый яшчэ так катастрофічна. Гэтую набліжаючуюся катастрофу трох ацягнуў добры ўраджай, хоць і ня ўсюды. Але прычыны хваробы і найлепшы ўраджай ня зьнішчожыць. Прычына яе — невет ня ў тэй „хворай прамысловасці“ ў Польшчы, аб якой піша „Robotnik“. Прычына—у агульным „хворым складзе“ самай Польскай дзяржавы..

таі. Але гэта—дзеля таго, што, прышоўшы раней за ўсіх, Англія больш за ўсіх напілася крыві гэтых мільёнаў кітайскіх дзяцей,—дый наагул найбольш крывава з усіх распраўлялася з кітайскім народам.

Пасля ўславіўшагася бамбардаваньня Кантону ў 1841 годзе англійцы прымусілі кітайцаў ня толькі адступіць ім пекны востраў Гонг-Конг і адкрыць для неабмежаванай эксплёатацыі імі свае галоўныя порты, але яшчэ за гэта (!) заплаціць ім вялізарную на тых часы кантрыбуцыю ў суме некалькіх мільёнаў даляраў.

І вось цяпер на нашых вачох панаваньню гэтай нялюдзкай сістэмы прыходзіць канец. Сацыяльна і нацыянальна-вызваленчы рух (бо гэтыя абедзве аднакі запэўднай волі заўсёды зьвязаны адна з адной!) ахаліў ўжо ўвесь Край і мае ўсе шансы на поўную перамогу.

Да гісторыі народнага мастацтва. Крашаніна.

Душа кожнага народу найлепш, найпаўней выяўляецца ў розных відах мастацтва.

У беларусаў сярод усіх відаў мастацкае творчасці на першым месцы стаіць музыка—песня народная. І ў ёй—у тысячах самых рознародных мелэдыяў—больш, як у чым іншым,—відаць душу беларускага народу, яе тугу бязьмежную, яе імкненьне да красы-хараства, што найлепш залечывае цяжкія раны душы народу, сталецьцямі пакутаваўшага ў прыгоннай няволі.

Народ-нявольнік, народ-раб, закаваны ад вякоў у ланцугі, народ-палетар, пазбаўлены пладоў сваёй катаржнай працы па роднай, але расхпанай чужынцамі, зямлі, — народ беларускі зусім натуральна скіраваў быў свае творчыя здольнасці перад усім у той бок, дзе ня трэба было ні інструментаў, ні асаблівае навукі. Інструментам для яго служыў яго ўласны голас; навукай была балючая патрэба выліваць у песні сваё гора і боль, а ўзор даваў нямоўкнучы шум лясоў Беларусі і сьпеў ветру ў полі.

Але ёсьць і другія галіны мастацкае творчасці, якія за апошнія часы крэпка падупалі, але раней былі даволі разьвітыя. Адчуваючы патрэбу красы, народ наш, сваімі ўласнымі рукамі ткучы сабе ўсялякія тканіны на вопратку, прыхарошываў іх прыгожымі ўзорамі, у якіх выяўляюцца мастацкія нахлонунасці і смак беларуса. Прыхарошываў беларус і хату сваю, і дом малітвы—царкву, і рэчы хатняга ўжытку,—і вось бачым зачаткі разьбы на дрэве, зачаткі асаблівага беларускага стылю ў драўляным будаўніцтве.

І гэтак далей.

Маларства, разьба, будаўніцтва—усё гэта цяпер выпраецца з ужытку, бо вёска купляе крамную тканіну і з места вязе розныя хатнія рэчы, а царквы і іншыя будыніны кожны з часовых валадароў нашага краю стараўся будаваць у сваім — чужым беларусу—стылю. Яшчэ трохі — і народныя вырабы, на якіх відаць след працы народу—мастака, можна будзе аглядаць толькі ў музэях...

Трэба адзначыць, што наша старая мастацкая творчасць, якая выяўляецца праз старыя абразы, тканіну, разьбу і г. п., сьведома заціралася—дый часта й цяпер заціраецца дужэйшымі за нас культурна суседзямі. Усё, што мы маем у мінулым лепшага, заўсёды прываіталася ці то расейцамі, ці палякамі. І мала хто рупіўся аб тое, каб спад пшылю вякоў адкапаць аблічча беларускае душы, выяўленае ў нашым мастацтве. На пачатку другой палавіны XIX ст. працаваў над гэтым мастак Зьм. Струкаў, ды з яго смерцю праца гэтая прыпынілася на 50 гадоў. І толькі праз паўвеку ўзнавіў гэту працу тварец сучаснага адраджэнскага руху, нябожчык Іван Лудкевіч, які сабраў багаты музэй старой беларускай культуры і мастацтва, ладзіў выстаўкі беларускага мастацтва і народных вырабаў, пісаў аб гэтым у беларускіх і чужаземных часопісах.

Цяпер, калі беларусы прыждалі стварэння сваёй дзяржавы — Б. С. Р. Р., праца над беларускай культурай і мастацтвам, ведзеная раней адзінамі, вядзецца ў шырокіх дзяржаўных рамках. Цэнтр гэтае працы—Інстытут Беларускае Культуры і Беларускай Дзяржаўны Універсітэт у Менску. Але і пры ўсім гэтым ініцыятыва і праца адзінак дае ня менш ценныя плады, чым праца адуманых дзяржаўных устаноў, якія, манючыся абняць усё, іншыя галіны беларускае народнае творчасці не даволі поўва і ўсебакова распрадоўваюць.

Мы хочам тут адзначыць працу групы віцеб-

скіх беларускіх дзеячоў, якія з вялікай руплівасцю стараюцца прыдкраніць заслону, якая засланяе нам так мала даследжаную галіну беларускага мастацтва. Пасля перадруку працы нямецкага архэалёга д-ра Іпшэля аб беларускім мастацтве, пасля некалькіх брашурак аб тым-жа грам. Касцяровіча і др.—свежа выйшла з друку ў Віцебску кніжачка І. П. Фурмана, пасьвячонае асобнай галіне народнага аздобніцтва—крашаніна. *)

Шмат дзе мо' ўжо й забыліся, што такое крашаніна. А яшчэ ня так даўно—за людзкое памяці—у нас жанкі і дзяўчаты інакш і не адзяваліся, як у сваё палатно, фарбаванае хатнім спосабам. Гэта і ёсьць крашаніна. А як гэткага палатна ўсюды зужывалася шмат, бо крамніна да вёскі не даходзіла, дык па ўсёй Беларусі фарбаваньне ўзорыстага палатна кустарным спосабам было вельмі разьвіта. І тут адкрывалася шырокае поле для народных мастакоў—у выбары і распрадоўцы рысункаў і аздоб на палатно дзеля вопраткі, на хусткі і інш.

Спосаб друкаваньня ўзораў на тканінах пры дапамозе асобных драўляных дошчак з выпуклым рысункам—у нас дужа стары. Найстарэйшыя памятнікі гэтага мастацтва сягае XII сталецця: гэта—часткі царкоўнага „аблачэньня“ Варлаама Хутынскага. Але расцьвет крашанінных вырабаў прыпадае на XVII—XVIII—пачатак XIX ст. У палове-ж XIX ст. крашаніну пачынаюць выціскаць больш танна фабрычнымі вырабы—паркалі і інш.

У Віцебшчыне, як піша аўтар успомненага твору, ужываліся два спосабы друкаваньня крашаніны. Адзін — гэта „набіўка глінаю“, другі — алейнымі фарбамі.

*) І. П. Фурман. Крашаніна. Матар'ялы да гісторыі яе у Віцебшчыне. пад рэд. М. І. Касцяровіча. Выд. Віцебскага акруговага Т-ва Краязнаўства. Віцебск. 1925 — 63 стр. 16^о. XV табліц.

Важнейшыя здарэнні.

У Польшчы.

Пагрозы П. П. С. камуністам.

Партыя Польскіх Сацыялістаў выпусціла вельмі ваяўнічую адозву, у якой, паміж іншым, заяўляе, што на пагрозы камуністаў тасаваць тэрор проці сяброў партыі пэпэсаў апошняга будзе адказваць таксама—рашучым тэрорам.

Цікавая „ўцечка“.

Варшаўскія жыдоўскія незалежныя газеты ядавіга сьмяюцца з старшынні „Жыдоўскага Кола“ у Польскім Сейме, пас Рэйха, які толькі што, абняўшыся з стаўшым раптам (перад падарожай міні-Скшыньскага ў Амэрыку за „жыдоўскімі“ далярамі...) з жыдаеда жыдалюбам вядкам Станіславам Грабскім, стварыў так-званую польска-жыдоўскую „антанту“ (паразумеўне).

Пас. Рэйх, паехаўшы ў Вену на кангрэс сіа-ністаў, заявіў адтуль сваім варшаўскім калегам, што ў Польшчы ня вернецца, а паедзе ў Амэрыку.

Газеты пішуць, што гэтая „ўцечка“ Рэйха за якія найляпей сьведчыць аб банкруцтве ўсёй „антанты“.

Цікавыя афэрыст.

У Варшаве вядзецца сьледства аб нейкім п. Гломбінскім, які, ня маючы ні граша ў кішані, а толькі вельмі ўплывовага „вуха“—бо самага лідэра эндэкаў, пасла і.б. міністра Гломбінскага, здалеў „уверыць“ ваеннае міністэрства ў тым, што ён мае розныя фабрыкі і заводы, і. атрымаць ад ураду вялізарны аванс па заказам на самаходы, аэрапланы і т. д.

Усяго надужыцьцяў і растратаў зроблена гэтым эндэцкім „пляменьнікам“ разам з вяднымі ўрадоўцамі розных, а перад усім ваеннага, міністэрстваў,—на 17 мільёнаў злотых...

Найцікавей тое, што, як сьвярдзіў рад сьведкаў, у-ва ўсіх міністэрствах дужа добра ведалі, што пляменьнік міністра Гломбінскага ня мае нічога.—але „павага“ дзядзькі — пана пасла, прафэсара і пад той час міністра асьветы, — ды яго „заходы“ да ўплывовых асоб расчынялі пляменьніку як дзверы, так і касы найвышэйшых урадавых установаў...

Заграніцай.

Антыпольскія дэманстрацыі ў ССРР.

„Robotnik“ падае, што з прычыны казыні Ботвіна па ўсіх месцах і вёсках ССРР адбыліся масавыя мітынгі, на якіх прымаліся страшэнна варожыя рэзалюцыі проці Польшчы, заклікаючы ўрад да безадкладнай вайны з ёй.

Цікава, што, напрыклад, жытомірскія работнікі пастанавілі, каб урад зьмяніў у дзяржаўным гербе серп і молат на карабін і шаблю.

„Сацыялістычнае сумленьне“ прамовіла!

Сацыялістычны кангрэс ў Марсэлі (ў Францыі) большасьцяй 2.210 галасоў прыняў рэзалюцыю Блюма проці ўчасьця сацыялістаў у буржуазным урадзе. За рэзалюцыю Рэночэля, дапуськаўшую такае ўчасьце, пададзена толькі 550 галасоў.

„Сацыялістычнае сумленьне“ усё-такі загаварыла!

Набіваньне адбывалася гэтак. Дошку з рысункам мачылі ў рашчын бедае гліны з купарва-сам і клеам ды цукрам сатурам — і намочаным рысункам прыкладалі да палатна, пастуківаючы зьверху драўляным малатком. Гэтак рабілі датуль, пакуль не „набілі“ ўсюе тканіны. Тады палатно з набітым узорам мачылі ў фарбе, ды „адквашывалі“, каб адстала гліна; вось, там, дзе была набітая гліна, фарба не даходзіла, і аставаўся белы ўзор на зафарбаваным фоне.

Другі спосаб — гэта на пафарбаваным перш фоне адбівалі ўзор дошкай, намазаўшы рысунак на ёй алейнай (маслянай) фарбай. Тут можна рабіць узор многакалёрны, толькі на кожным колер трэба асобную дошку.

Што датычыць узораў, дык яны вельмі рознанародныя. Найбольш сустракаюцца геамэтрычныя ўзоры *, але ёсьць і ўзоры, узятыя з паяскоў, і кветкі (дуліяны, васількі), і фігуры птушак, і інш.

Матэрыялы, падазеныя грам. Фурманам, вельмі цікавыя, і кніжачка яго (друкаваная нет ведама чаму толькі ў 75 экзэмплярах!) павінна заахвоціць нашае грамадзянства да зьбіраньня старога крашаніны і дошчак да набойкі, зарысоўваньня ўзораў, запісьваньня вестак аб тым, дзе і як у нас выраблялі крашаніну. Зьбіраньня гэтак матэрыялы трэба перасылаць у віленскі музей Ів. Луцкевіча — на адрас Беларускага Навуковага Т-ва (Вострабраская 9).

Вось, гэтая нашая записка і мае на мэце пабудзіць нашу вёску дапамагчы ў зборцы і перахаваньні крашанінных народных вырабаў.

А. Н.—а.

Агульны кангрэс Англійскай Партыі Працы

На 29 жніўня назначаны агульны кангрэс Партыі Працы—з вельмі шырокай праграмай.

На павестьці кангрэсу—справы аб агульным павышэньні платы работнікам на 1 фунт (на 5 даляраў у тыдзень) каб тыднёвы заробак работніка, быў ня ніжэй 4 фунтаў (20 даляраў). Рабочы тыдзень не павінен быць большым, як 44 гадзіны, а ў шахтах пад зямлёй—толькі 36 гадзін.

Далей, кангрэс ставіць дамаганьне нацыяналізацыі вугальных і іншых капальняў, чыгунак, банкаў і інш. прамысловых прадпрыемстваў.

У галіне замежнай палітыкі кангрэс мавіцца трэбаваць скасаваньня Версальскага Трактату, зацьверджаньня англійска-расейскай умовы і г. д.

Як бачым, сіла „быту“ і сьведамасьці работнікаў расьце. І, атрымаўшы такую „рашучую перамогу“ на выбарах, кансэрватыўны ўрад рашуча капітулюе перад „пабітмі“ на выбарах работнікамі па ўсёй лініі...

Паветраны флёт радавай арміі.

Газеты даносяць, што ў 1925 годзе для радавай арміі будзе куплена 1030 новых аэрапланаў—у дадатак да тых 700, што ўжо куплены ў першай палове году. У сучасны момэнт армія ССРР мае ўсяго 64 паветраныя эскадры.

Вялікі працэс проці камуністаў у Коўні.

У Коўні закончылася судовое сьледства ў справе літоўскіх камуністаў. Усяго абвінавачаных на гэтым вялізарным працэсе мае быць каля 400 асоб, арыштаваных па ўсёй Літве. З гэтага ліку 200 асоб сядзяць у турме, рэшта на волі — пад залогам.

Вайна ў Марокко.

Францускі ўрад голасна трубіць аб новых рашучых пабедрах у Марокко. Маршалак Пётэн мае ізноў ехаць на фронт, дзе пачне ўжо апошняе рашучае наступленьне.

Цікава, што, заклікаўшы з Францыяй ваенны саюз дзеля разгрому Абд’Эль-Крыма, Гішпанія цішком вядзе з ім сепаратна (асобна) мірныя перагаворы. Сам ген. Прыма дэ Рывэра едзе ў Марокко ізноў—ня то дзеля расплачэньня супольнага наступленьня, ня то дзеля гэтых перагавораў з Крымам.

Дзіўна толькі, што „разьбіты на галаву“ французамі Крым ня толькі ня йдзе на перагаворы аб міры, але, як сьвярджае прэса, сам дыктуе такія варункі міру, якія маюць мэтай толькі змусіць Францыю і Гішпанію да прадаўжэньня вайны да поўнага фінансавага і ваеннага разгрому іх-жа самых!..

Вось і пагадзіліся!

У вёсцы іх „грамадзкімі тлукачамі“ звалі — усё затым, што завялікая сям’я ў ваднэй хаце зьбілася, і ніяк не маглі талкоўна, каб у парадку — як усе людзі—жыць.

Прычынай гэтаму было тое, што іхняя сям’я расла, як грыбы пад цёплым летнім дажджом, але кожны з іх, ня глядзячы на тое, што разам жывуць, стараўся жыць толькі сам для сябе.

Хата іхняя, або як яе звалі—„талкатня“, нічога сабе—вясёлая была. Старшыя сыны працавалі ў гаспадарцы, малодшыя тры ў рамесьнікі пайшлі, ды то нека скорэ панавучаліся, бо рана дахаты вярнуліся. Затое-ж, вярнуўшыся, яшчэ веселей зажылі, — і ня дзіва: бо першы краўцом, другі—музыкант, трэці—стальяр, — вось хата і нясецца, як тая машына на парусах, — гудзіць, шуміць, крэкчыць... Адным словам—добра і весела, толькі парадку мала, — а і каму там дапарадкаваць? Большыя дзеўкі ў людзей служаць, меншыя і нявесткі — гэтым у хаце цесна, каб пасядзець, яны толькі і лётаюць па вёсцы, плёткі на ўсю вёску разносяць, вадзяцца ды сварацца, больш ад іх нічога не пачуеш,—ведама, талкатня! А старой матцы прыходзіцца тымчасам усю бяду выцерпець. Яна і стараецца, усё аб сваю сям’ю бядукоўчы, хаця ж каб пракарміць, хаця-ж каб галоднымі ня былі.

Хаця-ж, хаця-ж...

Раз нека, пазвычай, старая сабе каля печы капаецца, агонь гарыць, дым дыміць, у хаце шуміць. Як на тое, усё з хаты разьбегліся, толькі бацька за сталом у куце сядзіць ды эвангелье пераліствае. Старую аж качае ад працы, змарылася чыста. Разам уздумала:

— „Ці саліла гэта я сьнянны страву? Здаецца, не! А забылася старэнькая, што саліла, гаршчок наліваючы ды ў печ стаўляючы!

Дык бярыцца гаршчок з печы цягнуць, каб пасаліць. Цягнуць, пачула: сабака брэша! Яшчэ каго ўкусе,—мусіць, там чужы, бо на сваіх ніколі ня брэша! Вось, кінула гаршчок на прыпечку, а сама паляцела чужака ад сабак бараніць.

Неяк адкуль тут старшая нявестка бралася. Падышла яна да печы, глядзіць—гаршчок са стравай на прыпечку стаіць!

— „Ах, ведаю, чаго ён тут! Мусіць, старая не саліла яшчэ!“

Гэтак яна здумала, ды бярэ жменю солі і сыпанула ў гаршчок.

Бяручыся за вілечнік, каб зноў гаршчок у печ паставіць, пачула—на вуліцы дзіця заплакала!

З Работніцкага жыцьця.

Агульная забастоўка ў Варшаве.

На дамаганьне работнікаў-мэталістаў павялічыць ім плату на пятую частку сучасных галодных нормаў, прамыслоўцы адказалі прапазіцыяй прыбаўкі толькі адной двадцатай часткі...

Канфэрэнцыя Праф. Саюзаў прызнала гэтую прапазіцыю прамыслоўцаў правакацыяй і паставіла прызваць усю работніцкую клясу Варшавы да агульнай забастоўкі...

Пэпэсы і работнікі.

Кіруючыя „Клясавымі Прафэс. Саюзамі“ і забастоўкай мэталістаў пэпэсы, пасья дасьледу з забастоўкай сельска-гаспадарчых работнікаў, выклікаюць да сябе зразумелае, ды і усё паглыбляючаеся, недаверье з боку ўсіх іншых работніцкіх арганізацыяў—як зьлева, так навет і справа, а перад усім сярод самых працоўных масаў.

Вось, што піша аб гэтых „абаронцах пралетарыату“ навет „пэпэсаўскі“ (нацыянальна-работніцкі) орган: „Sprawa Robotnicza“:

„Дык вось работнік, які данядаўна давераў П. П. С.-у, як Богу, усё часцей з пагардай адварачываецца ад (пэпэсаўскіх) клясавых Праф. Саюзаў, з прычыны агіднае дзеяльнасьці іх павядроў (пэпэсаў) і трэбуе, каб яны зракліся кіраўніцтва сучаснай акцыяй мэталістаў (забастоўкай) і перадалі справу ў рукі людзей, якія шчыра, чэсна, без асабістых інтарэсаў і палітычных амбіцыяў вядуць работніцкую клясу да перамогі ў барацьбе за існаваньне“.

„Robotnik“ зьмяшчае гэтую выразку ў адзеле „Кур’ёзы“, але гэтыя „кур’ёзы“ могуць каштаваць пэпэсам усёй іх работніцкай арміі, якую яны, як прадажныя апартунысты, запраўды-ж вядуць — „vom Fall zu Fall“ (ад упадку да ўпадку, як дасьцігна перакладалі гэтыя нямецкія словы ў аўстрыйскім парляманьце).

Цікава і тое, што „Robotnik“ у гэтай пэпэсаўскай характэрнасьці за запраўдны абаронцаў работнікаў у Польшчы прызнаў... камуністаў, ды і робіць з прычыны гэтага данос на газету за... „блэк“ з камуністамі...

Вялікая перамога салідарнасьці працоўных.

Два вялікай важнасьці факты салідарнасьці працоўных мелі мейсца ў апошнія дні ў апанаванай буржуазіяй Францыі.

Першы факт—гэта далучэньне да так-званай Канфэдэрацыі (Саюзу) Працы аб’яднанага ў Прафэсіянальны Саюз францускага вучыцельства — у лічбе 80 тысячаў сяброў, прызнаўшага грамадзкі ідэал сацыялізму і прыняўшага прынцып сацыяльнай барацьбы клясаў.

— „Ну!—кажа,—пэўне хто там маю малую зачэпіў!“—і бяжыць да дзіцяці.

З вялікага разгону ёй давлялося наскачыць на парозе на сваю сьвякроўку, і бабукнуліся! Вось і пачаўся крык і сварка, пачуліся „добрыя“ і „далікатныя“ словы: ты такая,—ты сякая, — адна: таўкач!, другая: мяшалка!—і г. д.

Якраз на тое, як гэта тут завялося на парозе, укруцілася ў хату малодшая нявестка. Бачучы, што йдзе звадка, уздумала яна не мяшацца, а лепш старой дагадзіць і закончыць ёю пачатую работу ля печы. Вось, падыйшоўшы да печы, падкінула туды дроў, правіла агонь, ды і зноў, не папрабаваўшы, не шкадуючы, пасаліла гаршчок! Солючы, пачула яна, што гвалт на дварэ мацнеець,—старую б’юць! Вось і кінула гаршчок на старым мейсцы і паляцела сьвякроў бараніць...

Стары бацька, седзячы за сталом, усё гэта бачыў і толькі пасьмейваўся, што гэта сьнянны ў баб дзеецца! Ажно ўрэшце яна вытрываў! „Ну,—думае,—калі так, дык і я-ж ім пасалю трохі!“ Падыйшоў, памацаў гаршчок, а той ужо халодны. Папрабаваў, а з яго і есьці немагчыма: перасолена! Узяў раштку солі і сыпануў туды-ж, а сам назад на сваё мейсца!

Вось, прыляцела дачка, уставіла гаршчок у печ і зачыніла. Стары-ж сядзіць, чытае сваё эвангелье, быццам то нічога навет і ня ведае, што тут рабілася.

Бабы, напалову сьціхнуўшы пасья сваіх звадак, трошкі ўпарадкаваліся. Галоўнае, што мужчыны пачалі на палудзень зьбірацца дахаты. Кожная з іх сустракае ўжо свайго з скаржамі і жалейбай ды хоча сама апраўдацца.

Тут стары не сьцярапеў ды крыкнуў на ўсю хату. — „Ці абедаць вам не пара?! Ці ня досі ўжо будзе на сягоньня“?!

Зараз на скорую руку засталі стол, палажылі хлеб, селі кожны на сваім мейсцы, а старая наліла страву ў місу і падае.

Спрытна зачарпнулі лыжкі страву гарачую, каб супакоіць хутчэй голад,—ды разам у вадзін голас закрычалі: гвалт!

Запраўды: нека есьці—адна соль!

Пачалі пытацца: хто саліў? Дык бабы і зачалі адна на адну валіць! Падняўся крык ды шум! Але тут пачало вясьняцца, што і тая саліла, і тая, і гэная,—і бацька саліў, усё салілі!

Вось табе і насалілі!..

З таго часу сварак і звадак у хаце паменшала, бо ўсе зразумелі, што гаршчок саліць можа толькі адна рука, а ня дзесяць.

В. С.—сні.

* Даве дошкі з такімі узорами (здаецца, з Меншчыны) ёсьць у Вільні у музеі ім. Ів. Луцкевіча.

Гэтае далучэнне пастаноўлена на зьездзе вучыцельства 180 дэлегатамі проці 6, пры 4 устрымаўшыхся.

Ня менш цікава і тое, што ўся буржуазная, а перад усім рэакцыйная, прэса прыпісвае гэты нябывалы ўспех — прапагандзе і агітацыі камуністаў. Уся буржуазная прэса аж загарэлася злосьцю ад гэтай неспадзяванай для яе саюзнай умовы вучыцельства (ўрадавага чыноўніцтва) з работнікамі.

Гэтым актам страшэнна павялічваецца роль так званых Сындыкатаў (Праф. Саюзаў) у газетарстве, і кансерватыўная газета „Figaro“ піша, што цяпер сакрэттар Канфэдэрацыі Працы будзе мець больш фактычна ўлады над вучыцельствам, чым міністар асветы...

Надняналістычны газэта „Temps“ піша, што цяпер французская моладзь будзе выходзіць на ў духу патрыятызму (чытай: ненавісьці да немцаў!), але ў духу тых лезунгаў клясавай сьведамасьці і міжнароднай салідарнасьці, якія былі праклямаваны ў прамовах пасьяля прыняцця пастановы аб саюзе вучыцеля з работнікамі... „Цяпер, — піша газэта, — ролі перамяніліся: урад і парламант ператвараліся ў карлікаў перад волатам магутнага аб'яднаньня працоўных“. Так страшны край орган французскага імперыялізму, які сам называе дзень гэтага кангрэсу — 6 жніўня — „гістарычным днём для Францыі“...

Другі важны факт, аналягічнага парадку — гэта забастоўка 20 тысячэй банкаўскіх працаўнікоў, так званая „палетарыята у рукавічках“, у ва ўсей Францыі. Гэта-ж ужо удар у самае „банкаўскае сэрца“ буржуазіі, — бо ў яе найважнейшы фінансавы апарат! Гэта-ж — здрада яе найбольш упрывілеяваных і дзеля таго верных дагэтуль наймітаў! Сярод гэтых працаўнікоў дагэтуль панавалі так званыя „хрысьціянскія дэмакраты“, якія не прызнаюць клясавай барацьбы. — А цяпер, у час забастоўкі, яны твораць забастовачнае бюро супольна з клясавымі саюзамі, разам з апошнімі ладзяць вулічныя дэманстрацыі проці буржуазіі і г. д.

Буржуазная прэса б'е ў званы на трывогу з прычыны гэтай забастоўкі і радзіць чым хутчэй споўніць дамаганьні банкаўцаў, каб адарваць іх ад „камуністычнай заразы“, якая, відаць, запраўды пранікла ўжо навет і ў гэтыя перадавыя фарты крэпасці французскай буржуазіі.

Забастоўка партовых работнікаў у Англіі.

18 жніўня саюз лёнданскіх партовых работнікаў пастанаўіў распачаць забастоўку ва усіх портах краю. Забастоўка выклікана павіжэньнем прамыслоўцамі платы работнікам. Трэба і тут спадзявацца поўнай перамогі работнікаў, як і ў справе вуглякопаў.

Забастоўка будаўляных работнікаў у Нямецчыне.

Будаўляныя работнікі ў Бэрліне, бастуючы ўжо 5 тыдняў, не згадзіліся на крыўднае рашэньне разьёмчага суда і пастанавілі заастрыць забастоўку. Бастуе ўсяго 400.000 работнікаў.

ХРОНІКА.

➤ **Беларускі Банк.** Беларускі Каапэратыўны Банк, статут якога ўжо залегалізаваны прадугледжаным у законе парадкам, маніцца ў хуткім ужо часе распачаць сваю дзейнасьць.

Патрэба крэдытнае ўстановы, якая абслугоўвала-бы нашы вясковыя каапэратывы, адчуваецца ўжо даўно. Дык адчыненьня Беларускага Каапэратыўнага Банку вёска наша будзе чакаць з нецярплівасьцю — асабліва з увагі на цяпершні цяжкі фінансавы мамэнт і адсутнасьць крэдыту для беларусаў.

➤ **Камуністычны сыяг.** „Slowo“ піша, што 17 жніўня ў 3 гадз. 30 мін. на Кіеўскай вул. проці дому № 36 паліцыя сарвала вывешаны некім на дрэце сярод вуліцы камуністычны чырвоны сыяг з надпісам у польскай мове: „Precz z gładem prowokacją!“.

➤ **Супрацоўнік „Slowo“ ў ролі дэтэктыва.** Ужо ад даўжэйшага часу абшарнічае „Slowo“, спаўняючы свой „патрыятычны абавязак“, друкавала самыя бязглуздыя дэфэнзўўныя брэдні аб беларусах, цкуючы ўладу проці беларускіх культурных устаноў і пачынаньняў (прыкладам — ілжывы данос на сьвяткаваньне Скарынінскага юбілею!). Цяпер працаўнікі гэтае газэты знашлі новы занятак: вылаўліваньне камуністаў. Так, „Slowo“ ў № 187 з 20-га жніўня хваліцца, што супрацоўнік газэты, заўважыўшы, што ў нейкай кавярні жыдоўскі хлопец сылябізуе камуністычную праклямацыю, данёс аб гэтым урад-жа ў паліцыю, вынікам чаго быў арышт некалькіх сяброў культурна-асьветнае сэкцыі „камсамолу“.

„Slowo“ з горадасьяй заяўляе, што супрацоўнік яго ўчыніў тое, „што кожны паляк на яго мейсцы павінен-бы быў учыніць“...

➤ **„Ojciec Filip“ прыняў каталіцтва.** „Вядомы“ архімандрыт Піліп Марозаў, былы рэктар праваслаўнае духоўнае сэмінарыі ў Вільні, у якой завёў навучаньне вучняў у польскай мове, — завяршыў сваю кар'еру тым, што прыняў каталіцтва. Гэты спрытны кар'ерыст, які ўжо і прапаведзі ў праваслаўных цэрквах пачаў гаварыць папольску, відаць, зьняхоў, што дзеля

кар'еры мала з маскаля зрабіцца „dobrym polakiem“: дзеля гэтага трэба быць так-жа „dobrym katolikiem“...

➤ **„На панскай ласцы“.** У двары В. Куцэвіча, Олоне, каля Рудзішак, улетку жыў вучань VIII клясы гімназіі караля Зыгмунта Аўгуста, Мікоша, які працаваў, як парабак. Уласьнік двара, Куцэвіч, дапамог Мікошы дастаць стыпэндыю, і за гэту „панскую ласку“ хлопец стараўся аддзякаваць сваёй цяжкай працай.

Куцэвіч трымаў Мікошу, як кажучь, „у чорным целе“, і той так абнасіўся, што ня мог нікуды да людзей пайсьці. 12-га жніўня ён разам з парабкам касіў сена. Прышоўшы на абед, ён паварыўся з гаспадаром, які выгаварываў яму, што мала на касіў. Сварка скончылася баталіяй. Які быў ход яе — няведама. Але хутка людзі пачулі стрэл. Праз нейкі час Мікошу знайшлі няжывога. Побач ляжаў карабін.

Куцэвіч заявіў паліцыі, што Мікоша сам застрэліўся. Але следзтва выкрыла, што гэта няпраўда: яго „нехта“ застрэліў ззаду — стрэлам у плечы за 20 крокаў.

Куцэвіч гуліе на волі... А Мікоша пакінуў старую матку, для якой быў адзінай падпояр і кармільцам.

➤ **Бандыты на аўтамабілях.** Як працьвітае бандытызм пад самай Вільняй, перапоўненай пешай і коннай паліцыяй ды хмарамі шпікоў, — паказвае факт, што бандыты сьмела нападаюць на падарожных на галоўных дарогах і езьдзяць самі... аўтамабілямі!

13 жніўня ў самую поўнач на ехаўшага каля вёскі Прашышае, Рэшанскае гміны, купца Левіна Хаскеля напалі 7 бандытаў у масках, уваружаныя рэвальвэрамі. Яны абрабавалі Левіна, крэпка набілі пры гэтым і, прывязаўшы да воза, паселі на два аўтамабілі і паехалі ў Вільню...

Сялян нашых мучаюць рознымі дошкамі з надпісамі на возох, — а ўсе „дзеля барацьбы з бандытызмам“. Але даволі бандытам ехаць „папанску“ — у фэтонах ці аўтамабілях, і іх нішто не зачэпіць, ды і ніякіх таблічак з надпісам прозьвішча ім не патрэба мець!

Беларусы у Латвіі.

Вобыскі ў беларусаў.

Індраўская палітычная паліцыя зрабіла вобыск у Старшынні Пустынскага Аддзелу Таварыства беларусаў-выбаршчыкаў, гр. Д. Клагіша. Пры вобыску ўзяты прыватныя лісты і перапіска з Цэнтральным Праўленьнем Т-ва.

Выбары ў Дзьвінскую Думу.

Таварыства беларусаў-выбаршчыкаў выставіла на выбарах у Дзьвінскую мястовую думу свой беларускі сьпісак.

Сьпісак ідзе пад № 18. На ім выстаўлены гэтакія асобы: С. Сахараў — кіраўнік Дзьвінскае дзяржаўнае беларускае гімназіі, К. Александровіч — кіраўнік Дзьвінскае беларускае пачатковае школы, В. Доўгі — слесар Дзьвінскіх жалезна-дарожных майстэрняў, С. Махноўскі — народны вучыцель і В. Капылюў — столяр.

Выбары адбудуцца 28 жніўня.

Беларусы ў Чэхіі.

„Беларускі Сакол“.

Дзякуючы братняй помачы Чэскага Сакала, 27-га лютага 1923 году быў паложаны пачатак Беларускаму Сакольству, — быў створаны першы Беларускі Сакольскі Гурток у Празе Чэскай.

Заложаны Бел. Сакол 14 братамі і сёстрамі. Спачатку лічба сяброў здружэньня досыць рэзка мянялася: зразу паднялася, а потым упала. Да канца першага году існаваньня здружэньне „Беларускі Сакол“ у Празе ачысьцілася ад напоснага элемэнту. Сябром, прымазыўшымся, не спадобалася дзейнасьць прэзыдыума і большасьці, якая ўся зводзілася на служэньне Беларускаму Народу і Беларускай Ідэі, яны адыйшлі самі сабою.

Сягоня здружэньне „Беларускі Сакол“ налічвае каля 25 сяброў і сябровак, адданых сакольскай справе.

27 лютага 1924 году былі ўрачыста адсьвяткованы першыя ўгодкі закладзін Беларускага Сакала. Шчыра віталі новы Беларускі Сакол найвышэйшыя дзеячы Чэскага Сакала, як бр. доктар Шайнэр — стараста Чэхаславацкае Обецы Сакольскае, бр. праф. доктар Вайнэр і др.

Беларускае старэйшае грамадзянства таксама вельмі прыхільна спаткала арганізацыю Беларускага Сакала.

Многім сябром, якія апынуліся тут на чужыне ў вельмі дрэнных варунках, Беларускі Сакол заўсягды ішоў на спатканьне, памагаў, чым толькі мог, і трэба сказаць, шмат памог.

На апошняй гадавой зборцы выбраны прэзыдыум у такім складзе: бр. Ермачэнка — стараста, бр. В. Лаўскі — віцэ-стараста, бр. А. Шах — сакрэттар, бр. І. Сланеўскі — адміністратар і бр. І. Аўчынінкаў — скарбнік. („Гол. Бел.“).

Юрыдычныя парады.

Мікалаю Шашуну з Носаўшчыны.

Запытаньне: У 1919 годзе ўлажыў я ў Кіеўскае казначэйства 8.000 руб., а ў 1920 г. — яшчэ 10.000 руб. Ці магу я іх дзе атрымаць і куды зьвярнуцца?

Адказ: Пакуль-што няма такога закону.

Падпішчыку 1817.

Запытаньне: Нас — 2 братоў і сястра. Зямлі 3 1/2 дзес., будова ўся спалена ў часе вайны. Як вярнуліся ў 1918 г. з Расеі, купілі разам камя, за агульны грошы, запрацаваны ў Расеі. Як сястра выходзіла ў 1919 г. замуж, далі мы, браты, у прыданне ёй гэтага камя, які каштаваў тады гэтулькі, колькі — уся наша гаспадарка; апрача таго, справілі вясельде. Але расьпіскі на гэта ня ўзялі ад яе.

Па двух гадох сястра падала нас у акружны суд, каб атрымаць яшчэ зямлю. Каб не цягацца, далі мы ёй яшчэ кусок зямлі, і пагадзіліся. На гэта мы маема расьпіску, зробленую пры сьведках.

Аднак-ж, атрымалі цяпер павесткі на суд.

Што нам рабіць?

Адказ: Каб зусім спыніць справу ў судзе, трэба падаць у суд просьбу ад Вас і сястры, зазначаючы там, што Вы пагадзіліся.

Подпісы на просьбе пасьведчыць натарус або судзьдзя.

Падпішчыку № 1166.

Запытаньне: Падлягаю прызыву, як народжаны ў 1904 г. Да мяне належыць гаспадарка — 9 дзес. зямлі, будова і інвэнтар; — пры мне толькі хворая 55-гадовая матка. Сястра замужам у другой вёсцы.

Ці магу я быць залічаны да рэзэрвістаў, ці магу дастаць толькі адсрочку і кулы аб гэтым зьвярнуцца?

Адказ: Можна дастаць толькі адсрочку. Трэба зьвярнуцца да „Powiatowej Komisji (Komendy) Uzupelnien“.

Усячына.

Паветраныя сілы дзяржаў.

Паветраныя сілы пяцёх найвялікшых дзяржаў (апрача ССРР і Нямецчыны), пазначаныя дзеля ваенных метаў, выяўляюцца ў гэтых цыфрах:

	Лічба аэраплянаў:	Лічба людзей:
Францыя	1.562	37.730
Амерыка	630	14.466
Англія	408	9.306
Італія	370	8.000
Японія	330	5.000

Лічба вайсковых аэраплянаў С.С.Р.Р. з кожным годам расьце і даганяе другія дзяржавы. У Нямецчыне згодна з трактатамі — ня можа быць ваеннага паветранага флёту, затое тамка вельмі разьвіта цывільнае лётаньне, а звычайныя аэрапланы ў патрэбе зусім лёгка перарабіць на ваенныя.

Страшэнны вораг дзяцей.

Паводле ўрадовай статыстыкі, 5 проц. вучняў пачатковых школ у Польшчы хварэе на сухоты, а як агульная лічба школьнікаў сягае 3 мільёнаў, дык, значыцца, хворых на сухоты дзяцей ня менш за 150.000 душ.

Калі-б іх лячылі, як след, і... добра кармілі, дык іх можна было-б уратаваць, — але пры беднасьці і часта недадзанаўні працоўных масаў гэтыя 150 000 дзяцей блізу ўсе засуджаны на перадчасную сьмерць.

„Spólnota“ адзначае, што польская дзяржава на лячэньне гэтых 150.000 дзяцей-сухотнікаў мае ў санаторыях і бальніцах усяго... 500 мейсц!

Паштовая скрынка.

За час перарыву атрымана:

Ад: — С. Мазурэка, кс. А. Ромшы, Уладзімера Каляды, Канстантага Койла, Мікалая Яцкевіча, А. Бухаўца, Вялькевіча, Язэпа Каспара, Яна Марчука, Уладзімера Крэня, Сініцкага, Тодара Паўлюкевіча, Кірыла Родзіўка, Зыгмунта Семашко, Аляксандра Антановіча, Анны Гарабурдоўны, Міхала Карповіча, М. Плоськага — па 4 зл.

Ад: — Юркі Маркевіча, Філярэта Клаўсуны, Яна Шэйбака, Міхала Пракопчыка, Аксентыя Каравая, Я. Лотыша, Паўла Ганько, Рыгора Шчэцько, гр. Арцішэўскага — па 5 зл.

Ад: Якуба Ганэчкага, Мікалая Ламэкі, Аўгеня Мамчыца, Мікалая Дунца, кс. Ігната Раманюка, Сымона Жыткевіча, Язэпа Скрабоўскага, Антона Косовеца, Т. Раманцава, Рыгора Волчыка, Язэпа Райскага — па 6 зл.

Ад: — Навагранна і В. Кузьміча — па 8 зл.

Ад: — С. Кадзкі (Латвія) 5 далараў.

Ад: — Язэпа Гапановіча — 12 зл.

Ад: — Арк. Рэцькі — 5 зл. 85 гр.

Ад: — Антона Сецькі — 7 зл.

Ад: — С. Мікуліча — 10 зл.

Ад: — П. Асіповіча — 1 зл.

Ад: — Яна Гардзейчыка — 1 зл.